

Pregledni naučni rad

Primljeno 10. 7. 2019, prihvaćeno za objavljivanje 23. 9. 2019.

Eldar Ćerim, BA

eldarcerim@gmail.com

Prof. dr. sc. Edina Vejo

edina.vejo@gmail.com

Doc. dr. sc. Elma Begagić

elma.begagic@ipf.unze.ba

Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici

RELIGIOZNOST I POREMEĆAJI U PONAŠANJU KOD MLADIH ODRASLIH¹

Sažetak

Ovaj rad predstavlja adaptiranu i proširenu verziju dodiplomskog rada našeg studenta Eldara Ćerima uz mentorsko i komentorsko vođenje prof. dr. Edine Vejo i doc. dr. Elme Begagić. Unutar rada diskutiraju se rezultati više istraživačkih studija (Pirner, 2017; Bazrafshan, Jahangir & Shokrpour, 2017; Williams & Lindsey, 2005; i Cox, 2011), koji pokazuju prirodu egzistiranja religioznosti i kao zaštitnog i kao rizičnog faktora nastajanja poremećaja u ponašanju. Komparativna prednost jeste u činjenici da se na nepristrasan način, gradeći istraživačku ekvidistancu u posmatranju fenomena religioznosti, saopćavaju distinktivne determinante religioznosti, kako u funkciji njenog protektivnog tako i u situaciji njenog rizičnog utjecaja na poremećaje u ponašanju mladih odraslih.

¹ Kako bi se empirijski istražio period mladosti, veoma je bitno analizirati postojeće definicije koje se odnose na ovu životnu fazu. U tom pogledu Pickel (2014: 60) navodi da se unutar znanstvenih istraživanja mladosti govori o djeci, mladima i mladim odraslima, pri čemu sve tri grupe podliježu različitim socijalnim kao i psihičkim zahtjevima i izazovima života. Autor ističe da se, sociološki gledano, klasifikacije temelje na realizaciji različitih statusnih prijelaza (kao što su: samostalno stanovanje, zaposlenje, formiranje porodice, itd.). Mladi odrasli u tom smislu predstavljaju pojedince koji nisu u potpunosti realizirali sve statusne pasaže koje vežemo za odraslu dob, te je kod njih uočljivija stabilizacija vrijednosnih, stavovnih i ponašajnih šema za razliku od faze mladosti koju Pickel (2014: 60) poima kao moratorij.

Ključne riječi: religioznost, poremećaji u ponašanju, mladi odrasli

UVOD

Mladi ljudi današnjice žive unutar društva kojeg u mnogome karakteriziraju različiti mehanizmi odrastanja, determinirani pluralizacijom životnih stilova, vrijednosnih okvira, kao i zahtjeva za iznalaženjem novih strategija savladavanja svakodnevnice. Prema Sennett (1998), odrastanje predstavlja projekat uvođenja u svijet koji je u sve većoj mjeri postao "nečitljiv", gdje se mladi suočavaju sa mnogobrojnim izazovima, koji su istovremeno povezani sa osjećajem nesigurnosti i nemogućnosti dugoročnog planiranja, te često traže kreiranje novih strategija življenja. Stauber (2014, prema Begagić, 2015: 187) smatra da prelazak mladih u odraslu dob karakterizira prije svega *reverzibilnost*, jer postupnost i koraci pri ostvarivanju autonomije mladih odraslih mogu biti svakodnevno revidirani; *fragmentacija*, koja predstavlja usvajanja i razvijanje vlastite logike pri suočavanju sa individualnim životnim situacijama; i *diversifikacija*, što se odnosi na postojanost različitih međuprijelaza ili prijelaznih struktura karakterističnih za odraslu dob. Osobno religiozno iskustvo u periodu nepredvidljivog odrastanja u mnogome katalizira religiju kao potencijalni identifikacijski izvor. Nije rijetkost neizbalansirani govor, pa i akademske zajednice, o fenomenu religioznosti. Priroda ove neizbalansiranosti zavisi od konteksta porijekla govorenja (lijevi ili desno orijentirani svjetonazorski diskurs). Atribuiranje religioznosti vrlo često završava pozitivnim ili negativnim, upravo zavisno od pripadanja kontekstu.

Ovaj rad nastoji ponuditi nepristrasan i uravnotežen prikaz rezultata istraživanja utjecaja religioznosti na poremećaje u ponašanju kod ličnosti, apstrahirajući kako protektivna tako i rizična, uvijek kontekstualizirana učitavanja religioznosti u ličnosti.

METODE RADA

Tendencija, odnosno pretpostavljeni cilj istraživanja, ovog eksplorativnog poduhvata jeste vlastita, autorova, spoznaja o fenomenu religioznosti kod mladih odraslih, kao i povezanosti sa poremećajima u ponašanju, bilo da se radi o neutralizaciji/inhibiciji ili pak inicijaciji u odnosnim relacijama između ova dva fenomena.

Nadalje, kroz analizu i ilustraciju dosadašnjih aktuelnih odrednica, treba omogućiti multiperspektivno sagledavanje mladih odraslih u kontekstu različitih okvira življenja, pružiti spoznaje koje će koristiti za buduće perspektive i istraživanja, kao i mogućnosti djelovanja kroz određene edukacijske aktivnosti, ili, pak, mogućnosti pronalaska i planiranja strategija sociopedagoške prevencije.

Ovo istraživanje podrazumjeva izobrazbu strukturalnih dimenzija kroz kvalitativnu analizu sadržaja (Mayring, 1995; 2010), koju ćemo predočiti kroz četiri internacionalne kvalitativne studije, koje svojim uzorkom i područjem istraživanja pružaju odgovarajuće uvide, a radi se o sljedećim studijama:

- Religija kao resurs ili rizik. Religioznost mladih izbjeglica u Njemačkoj – empirijski uvid²,
- Šta štiti adolescente od pokušaja samoubistva: kvalitativna studija³,
- Odnos između duhovnosti, stresa i akademskih postignuća⁴,
- Duhovnost i religija u životu odbjegle i beskućničke omladine: suočavanje s nedaćama.⁵

Postupak strukturirajuće kvalitativne analize (Mayring, 1987, prema Mayring, 1995: 212) odvijao se sljedećim redoslijedom: (1) unutar prvog koraka analize određene su strukturirajuće dimenzije, a zatim je (2) na temelju analize tekstualnog materijala utvrđen kategorijalni sistem, (3) nakon čega su formulirane definicije, temeljni primjeri i pravila kodiranja u odnosu na pojedinačne kategorije. (4) U nastavku su date pojmovne odrednice relevantnom materijalu unutar dokumenata. (5) Zatim je izvršena obrada i ekstrakcija relevantnih izvora unutar materijala. Šesti (6) korak unutar ovog procesa je bio povezan kako prilikom utvrđivanja kategorijalnog sistema u drugom koraku, tako se i

² Izuzeto sa: <https://www.researchgate.net/publication/325531377>, pristupljeno: 10. 02. 2019. god.

³ Izuzeto sa: 10.5812/semj.57574., pristupljeno: 11. 02. 2018. god.

⁴ Izuzeto sa: https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/E_Lindsey_Spirituality_2005.pdf, pristupljeno: 11. 02. 2018. god.

⁵ Izuzeto sa: https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file?accession=bgsu1305258623&disposition=inline, pristupljeno: 11. 02. 2018. god.

nakon obrade u finalnom postupku obrade izvršila revizija kategorijalnog sistema i definiranje osnovnih kategorija. Završno (7) su ilustrirano prikazani i analizirani rezultati.

Kroz strukturirajuću kvalitativnu analizu sadržaja studija koje tematiziraju diskurs fenomena religioznosti i poremećaja u ponašanju deskriptivno su prikazane izuzete kategorije, gdje su se kao jedinice analize našle izjave sudionika u navedenim istraživanjima. Specifičan uzorak mladih odraslih definiran je unutar ovih istraživanja, a kao glavna odrednica utemeljuje se pripadajuća karakteristika ovoj skupini. Također, u cilju dubljeg razumijevanja i elaborativnog pregleda istraživanja, odrednice mladih odraslih u istraživanju su podrazumijevale mlade u rizičnim skupinama, poput mladih odraslih koji su preživjeli pokušaj samoubistva, zatim mladih odraslih beskućnika i odbjeglih, mladih odraslih migranata, te kao uopćena kategorija mladih odraslih iz akademskog miljea, odnosno studenata. Možemo uvidjeti širok spektar specifičnosti sudionika, što nam u svojstvu deskriptivne tematizacije naglašava proširenost istraživačkog cilja kroz različite narative mladih odraslih.

Najvažniji kriteriji i predmetna sjecišta za analiziranje studije uključivali su tematizaciju religioznosti i poremećaja u ponašanju (upućenost, odnos i interakcije religioznosti sa nasiljem, antisocijalnim i asocijalnim ponašanjima, apatijom, školskim neuspjehom, prokrastinacijom); zatim mlade odrasle u različitim tranzitornim i razvojnim periodima (mladi odrasli beskućnici, mladi odrasli imigranti-izbjeglice, mladi odrasli u obrazovnom sistemu i akademskom miljeu, mladi odrasli u disbalansiranim životnim situacijama i mladi odrasli u riziku); dimenzije suočavanja sa različitim kontekstima narativa (elementi adaptacije, suočavanja sa nevoljama, savladavanja svakodnevnice, poststresni povratak, dinamike rezilijentnosti i rizičnih faktora); kao i individualne kategorije i dimenzije religioznosti mladih odraslih.

PRIKAZ REZULTATA

Izuzete su dvije glavne strukturirajuće dimenzije i 12 kategorija sa deskripcijama ilustriranim u nastavku (Tabela 1).

Tabela 1.

Strukturirajuće dimenzije sa pripadajućim kategorijama

Religioznost kao protektivni faktor	Pragmatična uloga religioznosti
	Samopouzdanje producirano duhovnošću
	Jačanje ličnih kapaciteta za suočavanje sa svakodnevnicom
	Vještina stabilizacije/ <i>bouncing back</i>
	Motivaciona snaga za samoostvarenjem
	Stavovi koji favoriziraju pozitivnu toleranciju
	Povjerenje Višoj sili/prepuštanje Božijoj volji
	Izgradnja svrsishodnosti i smisla
Religioznost kao rizični faktor	Polarizirano mišljenje
	Kognitivne distorzije u poimanju Boga
	Otuđenje/ neprijateljska okolina
	Degradacija pluralističkih stavova

Religioznost kao protektivni faktor

U kontekstu savladavanja svakodnevnice, religioznost predstavlja protektivni faktor koji neutralizira djelovanje rizičnih, te osnažujući rezilijentnost i svojevrsnu sposobnost *bouncing back*, ili oporavka/odskakanja iz različitih traumatskih i distressnih životnih situacija i okolnosti. To ustvari predstavlja svojevrsnu poveznicu između sposobnosti uspostavljanja stabilizacije i vještina suočavanja. Prethodno isporučene kategorije nemaju rigidno definiranu granicu niti odašilju poruku samostalnog predočavanja religioznosti pojedinca. One mogu biti međusobno isprepletene, kao i to da jedna kategorija sadrži drugu, ili, pak, više njih. Ispoljavanje religijske prakse kod mladih odraslih pretpostavlja odazivanje Više sile ili Boga na bilo koji vid religijske prakse u kontekstu savladavanja izazova i različitih životnih situacija, očekujući pragmatične odgovore ili individualne osjećaje koji su bliski pronalasku bestežinskog stanja u iščekivanju ishoda i rješenja.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Mislim, znati da je Bog tu za mene je jako važno. Znam da, ako Mu se molim za nešto, znam da će On biti u stanju da uradi ono što može, bilo da uradi to istog trena, ili nekog drugoga dana (Williams i Lindsey, 2005: 7); ili: Nisam stvarno religiozan. Jednom sam se jako zabrinuo oko neke stvari i molio sam se Bogu da mi pomogne da to savladam. I On mi je pomogao, ja mislim (Ibid.).

U kontekstu obrazovanja mladih odraslih, ispoljavanje religiozne prakse i ostvarivanje veze sa Bogom može rezultirati većim samopouzdanjem i osjećajem sigurnosti pri performansi u akademskom miljeu. U tom smislu, mladi odrasli iskazuju potrebu za izvorom podrške koji je veći od njihovog problema.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Ja učinim najbolje što mogu, ali na kraju Bog je onaj koji blagosilja napore koje poduzimam za studiranje... ali ukoliko ja ne... priznajem da je Bog taj koji mi pomaže i daje mi moć da učim i radim dobro... to je za mene ništa. Mislim da bih mogao da učim i da na kraju uradim grozno na testu, i mislim da se to dogodilo ljudima i prije... to mi samo kazuje da... je Bog zaista onaj koji ljudima daje dobre ocjene (Cox, 2011: 43).

Pri savladavanju svakodnevnice mladi odrasli uočavaju utjecaj religioznosti na neke od individualnih karakteristika, ili dispozicijskih obilježja, koje su direktno uključene u izgradnju vještina suočavanja.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Moja religioznost me je definitivno učinila samouvjerenom i sigurnijom osobom... jer ranije sam imala mnogo nesigurnosti, mnogo sumnji, ali i mnogo sivih područja u mome životu, sada, znate, kada sam u potpunosti prihvatila Boga i sve, to nekako odnosi i ta siva područja, jer znam da nisam ja ona koja treba da planira, On je... i tako, da mi je to definitivno bila neka vrsta olakšanja (Cox, 2011: 44 – 45).

Rezilijentnost mladih odraslih se kroz religioznost nastoji jačati kako preventivnim mjerama u smislu pragmatičnog

korištenja molitve tako i svojevrsnom mogućnošću vraćanja ili *bouncing backa* iz određenih traumatskih i stresnih životnih događaja.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Ono što sam uočio jeste da kada očekujem [stres] počinjem unaprijed planirati... uvijek znam kada ću biti u stresnoj situaciji i tako... da se intenzivno molim, da kada dođe vrijeme budem spreman (Cox, 2011: 36).

Religioznost mladim odraslim osobama predstavlja svojevrsnu motivacionu podršku i utječe na akademski uspjeh nudeći jednu individualnu snagu za ostvarenjem.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

[Religioznost] mi daje širu sliku... o tome zašto sam u školi... biti akademski uspješan je prilika da pomognemo drugim ljudima ... škola nije kao privremena stvar. To će vam pomoći u budućnosti (Cox, 2011: 40-41).

Izgradnja religijskih stavova i neformalno religijsko osvještavanje kod mladih odraslih promovira stavove koji pozivaju na međusobno prihvatanje, traženje, ali i nuđenje podrške drugima i toleranciju bez obzira na religijsku ili bilo koju drugu pozadinu kontakata iz socijalne sredine.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Moj otac mi je od početka govorio šta je dobar musliman. Dok, na primjer, Talibani kažu: „Čovjek je onaj ko je musliman”, ali mi muslimani kažemo: „Čovjek je čovjek, bez obzira na religiju!” To se mora poštovati i obratno (Pirner, 2017: 169).

Pri savladavanju svakodnevnice i suočavanju sa različitim životnim situacijama, mladi odrasli izvode svojevrsan mehanizam gdje operacionalizacijom kroz religioznost nastoje prepustiti svoje brige, naročito stvari koje ne mogu promijeniti, Višoj sili ili Bogu. Time religioznost pretpostavlja proces otpuštanja stresa, ili *stress relief*.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Tvoj život se kreće onako kako je Allah propisao. Dakle, ukoliko sam pod stresom ili ukoliko imam

određeni problem, razmišljam na taj način da, ako je tako propisano, onda to tako mora biti. Preteško mi neće dati. Ono što ja ne mogu savladati, to mi neće i poslati, tako je stres završen i sve je uredu (Pirner, 2017: 168).

Mladi odrasli svoj osjećaj prisustva Više sile ili Boga u njihovom životu nastoje internalizirati na razini stvaranja smisla koji će ih usmjeriti pri njihovom djelovanju i odnosu prema sebi i drugim ljudima.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Pretpostavljam da je najveća stvar oko moje religioznost... da počinjem [da shvaćam] u kojoj mjeri... je Bog prisutan u mom životu, [i da On] želi da bude u mom životu... Da, kao moj smisao i moja svrha u životu. Život bez Boga je... uzalud (smijeh)... Život bez Krista nije vredan življenja (Cox, 2011: 46).

Religioznost kao rizični faktor

Religioznost predstavlja rizični faktor povećavajući vjerovatnost ili konstruirajući uvjete za manifeste i ispoljavanje poremećaja u ponašanju, u ovom kontekstu različitih internalizirajućih i eksternalizirajućih poremećaja. Rizični faktor može odašiljati tvrdnju vjerovatnosti postojanja rizika za pojedinca koji može biti dijelom vlastite ličnosti, mikrosistema unutar porodice, mezosistema unutar lokalne zajednice i sociopedagoških područja ili pak makrosistema vladajućih aktualiteta koje uključuju razne političke promjene, usmjerenja, percepcija određenog etniciteta ili nekog od globalnih *mainstream* narativa.

Recepcija vanjskog svijeta i doživljaji različitih životnih situacija vrlo često mogu biti podložni sagledavanju kroz filter pronalazjenja smisla u onome gdje ga nema, odnosno dijelom procesa selektivnog izdvajanja iz konteksta, ili gdje nije moguće uspostaviti korelacije, stoga kao jedan odbrambeni mehanizam religioznost se može koristiti za tumačenje svih pojava bez obzira na kontekst.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Mislim da, ukoliko ne bih vjerovala u Boga, ne bih imala ništa (Pirner, 2017: 166); ili: Božjom milošću

nisam mrtav. On ima svrhu za mene... On ima neku vrstu korisnog zadatka za mene ovdje (Williams i Lindsey, 2005: 8).

U smislu primanja različitih religijskih sadržaja, mladi odrasli stječu dojam da proklamirane moralne orijentacije koje su vanjskog izvora sagledavaju ličnost pojedinca kroz stavove osuđivanja, straha i neizbježnog kažnjavanja. Također, dijelom percipiranja i razvoja religioznosti mladi odrasli mogu naići na neadekvatne modele učenja.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Ja sam musliman; Znam da je sasvim pogrešno da muškarac počini samoubistvo, pa čak i razmišljanje o tome nije uredu... Ali, izgleda da nisam dobar rob Bogu (Bazrafshan i sar., 2017: 3); ili: *Ostavlja mi utisak da me neko osuđuje (opisujući način na koji je učila o Bogu u katoličkoj školi)... ovaj pun mržnje i grozni Bog gledajući dolje na mene, a ja to ne želim* (Williams i Lindsey, 2005: 6).

Mladi odrasli u opasnosti su da doživljavaju neposredne reakcije na specifična religijska obilježja, te pri tome dobijaju jednu percepciju socijalnog okruženja koja nije nimalo prijateljski okarakterizirana. Ovo može podstaći osobu na procese sekundarne socijalizacije, ili u kontekstu razvijanja kontinuiranog kruga agresivnog ponašanja.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Um, ponekad čujem neka dobacivanja na ulici. Neki mi govore „Budalo”, ili jednom kada sam bila na stanici, čekajući autobus, došlo je mnogo mladića koji su ismijavali i govorili „Allahu akbar”, i htjela sam reći nešto, ali sam bila sama... i bila sam uplašena... bilo ih je mnogo (Pirner, 2017: 170).

U različitim procesima individualizacije i socijalizacije mladi odrasli pretpostavljaju da ljudi koji nisu religiozni niti se izjašnjavaju kao takvi nemaju moralnu orijentaciju, te se time otežava ostvarivanje socijalnih kontakata. U ovom smislu onemogućava se razvijanje pluralističkog duha, koji predstavlja najvišu razinu demokratizacije društva.

Primjeri sidra koji ilustriraju kategoriju:

Kada nemate religije, nemate ni znanja[...]kada nemate nikakve religije, možete činiti šta želite bez ikakve kontrole (Pirner, 2017: 171).

Kroz strukturirajuću kvalitativnu analizu sadržaja zadržali smo se unutar dvije glavne strukturirajuće dimenzije. Međutim, također je značajna i interpretacija u odnosu na motivacionu pozadinu religioznosti kao protektivnog faktora, u smislu određenja ekstrizične nasuprot intrizično motiviranoj religioznosti. U pogledu na ova modaliteta, ekstrizično ne mora označavati negativni tip, i obrnuto - kada se radi o intrizičnom tipu, koji treba po svemu sudeći predstavljati pozitivni modalitet. Ove granice nikada nisu rigidno i strogo određene. Ponekad ekstrizična motivacija za religioznošću može osobu dovesti do nekih spoznaja koje su nužne za promjenu određenih stavova, a, s druge strane, intrizična religioznost, nekada slijepo vođena praćenjem nedovoljno kontekstualizirane i internalizirane religijske dogme, može dovesti do destruktivnih tendencija pojedinca za sebe i okruženje u kojem obitava. Motivi koji pretpostavljaju religioznost i diskusija o njima ne mora uvijek biti u službi stvaranja prerogativa koju nosi fenomen religioznosti ili pak određenih negativnih aspekata, tako da i ekstrizično, ili vanjski motivirana religioznost, nekada može predstavljati čovjekovu potrebu za socijalnom interakcijom, kao što i intrizična motivacija, ili unutarnja, kako se naziva, ne mora predstavljati pravu religioznost, te je proces evaluacije religioznosti i procesa koji se dovode u vezu sa njima jedna individualna kategorija, a nikako pretpostavljeni zadatak u komunitarnom aspektu tendencije jedne religije. Ukoliko uzmemo da je fenomen religioznosti u skladu i sa postulatima identiteta, nazočan kao fluidna kategorija, u tom pogledu mladi odrasli religioznost koriste i u vidu pronalaženja smisla kao vrhovnog imperativa jednog pojedinca u kontekstu religije, odnosno potrage za smislom, ali i dijelom s ciljem pragmatične upotrebe i jačanja individualnih snaga pri suočavanju sa svakodnevnim izazovima. Ova dihotomna relacija svakodnevnice i cjeloživotnog određenja upravo predstavlja dubinu cjelokupne fenomenologije religioznosti.

S druge strane, manifestacija religioznosti kao rizičnog faktora, gdje se može pretpostavljati pojava u kontekstu

povećavanja vjerovatnosti ili konstruirajućih uvjeta za manifeste i ispoljavanje poremećaja u ponašanju, u ovom smislu različitih interanalizirajućih i eksternalizirajući poremećaja. S obzirom na vidove, odnosno kategorije rizičnih faktora, možemo uvidjeti dva važna momenta, a to su djelovanje rizičnih faktora na individualnoj i komunitarnoj, ili unutar zajednice, razini. Ovi momenti međusobno se isprepliću i dijelom su individue kao glavnog aktera, koji u obje situacije ima dodijeljenu ulogu, koja je, pak, uvjetovana kontekstom sredine. U svrhu preventivnog djelovanja važna je upravo spoznaja o ovome, jer na taj način se omogućava bolji uvid u složenost problema s kojim se susrećemo. U tom procesu jako je važan i sredinski kontekst, koji pretpostavlja i samu pojavu rizičnih faktora, te time možemo iznijeti probabilitet da svi mladi odrasli mogu dijeliti određene narative shodno sredini, životnom prostoru i svakodnevnicu u kojoj žive. Nužno je neposredno osmatranje individualnih i društvenih agenasa, ali i bazičnih tendencija aktuelnog narativa koje imaju ulogu u recepciji i transmisiji religioznosti kao fenomena koji je, kako smo naveli, značajan kako u smislu konstruiranja svakodnevnice tako i u procesima cjeloživotnog određenja.

ZAKLJUČAK

Religioznost kao antropološka odrednica uvijek i iznova može doprinijeti razumijevanju pojedinca, te kao fenomen uvijek je odašiljala snagu svoga impakta na ponašanje i stavove unutar različitih kontekstualnih postavki. Zanimljiva je kategorija svakodnevnice i preplitanje sa religioznošću, prvenstveno kroz to kako religioznost utječe na pojedinca, te da li mu stvara produktivne impulse ili pak destruktivne namjere. Stoga, religioznost kao apstrakt ne bi trebala biti sagledavana kroz određene ljestvice ili razine posjedovanja.

Ovim radom zadržali smo se u duhu i jedne od fundamentalnih pretpostavki kvalitativnih istraživanja, a to je da su različiti aspekti realnosti dijelom interpretacije različitih istraživača. Ovo bogatstvo prošlosti omogućava posmatranje iz različitih uglova, sa različitih aspekata, autora koji su se bavili ovom tematikom, rada sa rizičnim i manifestnim oblicima ponašanja koje na jedan način obuhvata odrednica pojma

poremećaj u ponašanju. Kroz operacionalizaciju dobivenih rezultata i vlastitog manevriranja izuzetih kategorija, a u vidu jednog ličnog doprinosa, prikazan je miljokaz religioznosti kao protektivnog faktora, ili razina duž jednog kontinuuma od krajnjih tačaka ekstrizično motivirane religioznosti nasuprot intrizično motiviranoj religioznosti. S obzirom na vidove, odnosno kategorije rizičnih faktora, možemo uvidjeti dva važna momenta, a to su djelovanje rizičnih faktora na individualnoj te komunitarnoj, ili unutar zajednice, razini.

Kroz analizu i ilustraciju dosadašnjih aktuelnih odrednica moguće je pružiti spoznaje koje će koristiti za buduće perspektive i istraživanja, kao i mogućnostima djelovanja kroz određene edukacijske aktivnosti, ili pak mogućnosti pronalaska i planiranja strategija sociopedagoške prevencije. U različitim odnosnim i kontekstualnim narativima postoje mnoge različitosti u perspektivama mladih osoba, a tiču se prvenstveno tradicionalnog i kulturalnog konteksta i identiteta. Međutim, jednu paralelu i konstrukt zajedničkog narativa moguće je uočiti kroz različite teorijske pretpostavke o mladima odraslima. Mogućnosti koji proizilaze iz toga ne moraju uvijek biti usmjerene ka generalizaciji, nego više ka probabilitetu elaborativnog pregleda perspektiva mladih odraslih u diskursu razumijevanja različitih mehanizama i logike kreiranja samih mehanizama za suočavanjem sa svakodnevnicom.

LITERATURA

- Bazrafshan, M., Jahangir, F., Shokrpour, N. (2017). What Protects Adolescents from Suicidal Attempt: A Qualitative Study, *Shiraz E-Med J.*; 18(9):e57574. doi: [10.5812/semj.57574](https://doi.org/10.5812/semj.57574).
- Begagić, E. (2015). Prikaz režima prelaza u odraslu dob, *Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici*, br. XIII /2015, str. 183 – 192.
- Cox, C. (2011). *The Relationship Between Spirituality, Stress, and Academic Performance*. (Electronic Thesis or Dissertation). doi: <https://etd.ohiolink.edu/>
- Mayring, Ph. (1995). *Qualitative Inhaltsanalyse*. U: Flick, Uwe (Ed.) ; Kardoff, Ernst von (Ed.) ; Keupp, Heiner (Ed.) ;

- Rosenstiel, Lutz von (Ed.) ; Wolff, Stephan(Ed.): *Handbuch qualitative Sozialforschung: Grundlagen, Konzepte, Methoden und Anwendungen*. München: Beltz - Psychologie Verlags Union. S. 209-213.
- Mayring, Ph. (2010). *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*. 11. aktualisierte und überarbeitete Auflage. Weinheim und Basel: Beltz Verlag.
- Pickel, G. (2014): Jugendliche und junge Erwachsene. Stabil im Bindungsverlust zur Kirche. In: *Engagement und Indifferenz. Kirchenmitgliedschaft als soziale Praxis. V. EKD-Erhebung über Kirchenmitgliedschaft*. URL: <https://www.ekd.de/EKD-Texte/92120.html> (stanje: 30. septembar, 2019.). 60-72
- Pirner, M. L. (2017). Religion als Ressource und Risiko. Die Religiosität von geflüchteten Jugendlichen in Deutschland – empirische Einblicke. *Theo-Web*, 16(2), 153–180.
- Sennett, R. (1998). *Corrosion of Character: The Personal Consequences of Work in the New Capitalism*. New York: W.W. Norton and Co.
- Williams, N., & Lindsey, E.W. (2005). Spirituality and religion in the lives of runaway and homeless youth: Coping with adversity. *Journal of Religion and Spirituality in Social Work: Social Thought*, 24(4), 19-38.

RELIGIOSITY AND BEHAVIORAL DISORDERS IN YOUNG ADULTS

Eldar Ćerim, BA
Edina Vejo, PhD
Elma Begagić, PhD

Abstract

This paper is the adapted and extended version of the bachelor's work of our student Eldar Ćerim supervised by professor Edina Vejo and assistant professor Elma Begagić. The paper presents the results of several research studies (Bazrafshan, Jahangir & Shokrpour, 2017; Cox, 2011; Pirner, 2017; Williams & Lindsey, 2005) showing the nature of the existence of religiosity as both a protective and a risk factor precipitating the emergence of behavioral disorders. A comparative advantage of the paper lies in the fact that constructing a research equidistance in observing the phenomenon of religiosity, it presents distinct determinants of religiosity in terms of its influence on disorders in the behavior of young adults as both a protective as well as a risk factor.

Keywords: religiosity, behavioral disorders, young adults

ألدار تشريم، خريج التربية الاجتماعية

أ.د. أدينا فييو، د.ألمى بعاغيتش، كلية التربية الإسلامية ، جامعة زينتسا

التدين والاضطرابات في السلوك لدى الشباب

الملخص

هذا البحث هو نسخة معدلة وموسعة من بحث تخرج لطلابنا أالدار تشريم مع التوجيه والمشاركة للدكتورة أدينا فييو و الدكتورة ألمى بعاغيتش. وناقش البحث نتائج العديد من الدراسات البحثية: Pirner, 2017; Bazrafshan, Jahangir&Shokropour, (2017; Williams & Lindsey 2017; Cox, 2011) التي تظهر طبيعة وجود التدين كعامل وقائي وعامل خطر لظهور الاضطرابات في السلوك. تكمن الميزة النسبية في الحقيقة أنه، بطريقة موضوعية، وبناء أدوات بحثية في مراقبة ظاهرة التدين، يتم التوصيل إلي المحددات المميزة للتدين، سواء في وظيفة الحماية أو في تأثيرها الخطير على الاضطرابات في سلوك الشباب.

الكلمات الأساسية: التدين، الاضطرابات في السلوك، الشباب